

20.5.2005

SEY:n lausunto ehdotuksesta koe-eläinlaiksi

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

Asia: HE 32/2005 hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi koe-eläintoiminnasta ja laiksi eläinsuojelulain muuttamisesta

Suomen Eläinsuojeluyhdistys ry (SEY) esittää asiantuntijalausuntonaan kunnioittaen seuraavaa:

Yleistä koe-eläintoimintalaista

SEY pitää erityisen tärkeänä sitä, että Suomeen saadaan uusi koe-eläintoimintaa säätelevä laki. Tarve harmonisoida Suomessa noudatettava koe-eläintoiminnan käytäntö ja yhtenäistää se EU-direktiivin kanssa on suuri.

SEY pitää tärkeänä sitä, että koe-eläintoimintaa kehitetään 3R-periaatteiden mukaisella tavalla eläimiä kaikin tavoin säästäväksi toiminnaksi. Tällainen toiminta tarvitsee tuekseen edistyksellisen koe-eläintoimintalain lisäksi toimintaa valtakunnassa yhtenäistävän elimen. Luonnoksessa nämä asiat on otettu huomioon 1 ja 7 §:ssä sekä valtakunnallisen eläinkoelautakunnan perustamisella lain 6. luvussa.

Lain sisältämien koe-eläinten hyvinvointiin tähtäävien ajatusten toteutuminen edellyttää oivallusta siitä, että koe-eläintoimintalaki on yhä edelleen osa eläinsuojelulainsäädäntöä, kuten se tähän astikin on ollut. Tätä asiaa on syytä korostaa lakiluonnoksen 1 §:ssä.

Yksityiskohtaiset esitykset koe-eläintoimintalaista

1 § Lain tarkoitus

SEY pitää erityisen tärkeänä sitä, millä tavalla lain tarkoitus määritellään. Se luo pohjan lain tulkinnalle. Tällä hetkellä koe-eläintoiminnan tarkoitus määräytyy eläinsuojelulain 1 §:n perusteella. SEY katsoo, että koe-eläintoimintalain tarkoitus tulisi määritellä noudattaen eläinsuojelulakia. Tämän lisäksi 3R-periaatteiden toteutuminen edellyttää replacement-periaatteen sisällyttämistä myös lain tarkoituspykälään. Kun koe-eläintoimintalaki koskee myös luonnonvaraisia eläimiä, tulisi tämä asia ottaa huomioon myös tarkoituspykälässä lisäämällä siihen näiden eläinten tuntema pelko siitä, että ihminen vangitsee ne.

SEY ehdottaa, että lain 1 § muutettaisiin seuraavaan muotoon:

" Tämän lain tarkoituksena on suojella koe-eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta sekä edistää koe-eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua.

Tämän lain tarkoituksena on lisäksi varmistaa, että eläimiä käytetään mahdollisimman vähäinen

määrä ja että eläimille koe-eläintoiminnassa aiheutetaan mahdollisimman vähän kipua, tuskaa kärsimystä, pelkoa ja pysyvää haittaa. Eläinkoetta ei saa suorittaa, jos tavoitellun tuloksen saavuttamiseksi on mahdollista soveltaa jotakin toista tieteellisesti luotettavaa menetelmää. Lisäksi tämän lain tarkoituksena on varmistaa, että eläimiä pidetään ja käytetään koe-eläintoiminnassa vain tarpeellisista ja tärkeistä syistä."

2 § Soveltamisala

SEY:n mielestä koe-eläintoimintalain soveltamisalaa koskevaan pykälän 1. momenttiin on selvytyden vuoksi syytä liittää määräys siitä, että:

Muiden kuin selkärankaisten eläinten käyttöä tieteellisessä tutkimustoiminnassa ohjaavat eläinsuojelulaissa ja -asetuksessa olevat säädökset sekä koe-eläintoimintalain 1 §:ssä säädetyt periaatteet.

Tällainen informaatio lisää yleisön uskoa siihen, ettei eläviä eläimiä missään olosuhteissa käytetä vastuuttomasti. Tämä on myös tieteellisen tutkimuksen etu.

SEY katsoo, että tämän pykälän 2. momentin ilmaisu "...jollei kokeen hyväksyttävästä tarkoituksesta muuta johdu.." on epämääräinen. Asia pitäisi täsmentää esimerkiksi seuraavalla tavalla:

"... on noudatettava, jollei kokeen hyväksyttävästä tarkoituksesta ja kokeen suorittamisen lupaehdoista muuta johdu, mitä eläinsuojelulaissa..."

4 § Määritelmät

SEY:n mielestä nykyinen tapa määritellä keskeisiä käsitteitä on erinomainen. Määritelmien tulee kuitenkin olla yksiselitteisiä. Luonnoksen 1. momentin 1) kohdassa määritellään eläinkokeen rajaksi toimenpide, josta eläimelle voi aiheutua vähintään neulanpiston aiheuttaman tuntemuksen verran kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa. SEY:n mielestä ilmaisu "neulanpiston aiheuttaman tuntemuksen verran ... pysyvää haittaa" jää kovin epämääräiseksi. Jos pysyvän haitan tilalle liitetään sana "pelko" tulee ilmaisusta merkityksellinen, kun ajatellaan vaikka luonnonvaraisten eläinten käyttöä eläinkokeissa. SEY ehdottaa, että pykälän tämä kohta muutetaan muotoon:

"... joista eläimelle voi aiheutua vähintään neulanpiston aiheuttamaan tuntemukseen verrattavaa kipua, tuskaa, kärsimystä tai pelkoa; ..."

Luonnoksen 1. momentin 2) kohdassa määritellään eläin eläväksi selkärankaiseksi eläimeksi tai sen vapaana eläväksi tai lisääntyväksi toukkamuodoksi. Eläimen määrittelyn ulkopuolelle rajataan selkärankaisten eläinten sikiö- ja alkiomuodot. Vaikka näin direktiivissä eläin määritelläänkin, SEY katsoo, että selkärankaisten eläinten pitkälle kehittyneet sikiöt tulisi kuulua koe-eläintoiminnan piiriin. Tällä hetkellä useat koe-eläintoimikunnat kiinnittävät huomiota myös sikiöiden asianmukaiseen kohteluun. Pitkälle kehittyneiden sikiöiden on osoitettu tuntevan kipua. SEY ehdottaakin, että tämä kohta muutetaan muotoon:

"... tai lisääntyvää toukkamuotoa ja eläimen sikiöitä sikiönkehityksen viimeisen kolmanneksen aikana".

Jos kalojen liittäminen tähän yhteyteen aiheuttaa käytännössä ylivoimaisia ongelmia, määräys voitaisiin rajoittaa koskemaan vain nisäkkäitä, lintuja ja matelijoita. Luonnoksen 2. momentin 2) kohdassa eläinkokeella ei tarkoiteta kliinistä eläinlääkintää. SEY kiinnittää tässä yhteydessä huomiota niihin ongelmiin, joita on syntynyt tieteellisiin tutkimuksiin liittyvien kliinisten hoitokokeiden yhteydessä. Lakiesityksen perusteluissa tätä asiaa pyritään selkeyttämään. Mahdollisuuksia erilaisille tulkinnoille kuitenkin jää edelleen. SEY pitää tärkeänä, että eläinpotilailla tehtävä kliininen tutkimus ei tämän pykälän epämääräiseksi jäävän sanamuodon takia esty. Tämän vuoksi SEY ehdottaa, että

2. momentin 2) kohtaa tarkennetaan.

Luonnoksen 2. momentin 4) kohdan mukaisesti eläinkokeista rajataan pois geneettisesti muunnellun eläinkannan ylläpitäminen ja siihen liittyvä kudospalojen ottaminen. Kudosnäytteen ottaminen hännänpäästä DNA-määrittystä varten on viime aikoina ollut koe-eläintoimikunnissa vilkkaan keskustelun alaisena. Hännänpään katkaiseminen aiheuttaa varmasti vähintään neulanpiston verran kipua. Kun tätä on eläinkokeiden määrittelyn yhteydessä pidetty rajana, tulisi sitä tässäkin yhteydessä sellaisena pitää. Tämän vuoksi SEY ehdottaa, että häntänäytteen ottaminen luokitellaan eläinkokeeksi silloin, kun sellainen toimenpide gm-hiirikannan ylläpitämiseksi katsotaan välttämättömäksi.

6 § Koe-eläinlaitoksen henkilöstö

Luonnoksen 3. momentti sisältää määräyksen siitä, että koe-eläinlaitoksen käytettävissä on oltava nimetty eläinlääkäri. SEY pitää tätä erinomaisen tärkeänä. Eläinlääkärin työ koe-eläinlaitoksessa on oleellista koe-eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämiseksi. Kuitenkin ilmaus "on oltava käytettävissä" on liian epämääräinen. SEY katsoo, että

että ainakin suurissa koe-eläinlaitoksissa on oltava kokopäiväinen eläinlääkäri.

7 § Eläimen käyttäminen eläinkokeessa

Pykälän ensimmäisessä momentissa määrätään, että eläinkokeen saa suorittaa vain, jos tavoitellun tuloksen saavuttamiseksi ei ole käytännössä mahdollista käyttää muuta tieteellisesti luotettavaa menetelmää, joka ei edellytä eläimen käyttöä. SEY kiinnittää huomiota "käytännössä mahdollista käyttää" sanojen tulkinnanvaraisuuteen. Kysymys ei saa olla siitä, että laitoksella ei ole taloudellisia mahdollisuuksia tai asianmukaisia välineitä käytettävissä. SEY ehdottaa, että sanamuotoa muutetaan seuraavalla tavalla:

"... tavoitellun tuloksen saavuttamiseksi ei ole teknisesti mahdollista käyttää muuta tieteellisesti luotettavaa menetelmää..."

9 § Eläincoetta koskevat yleiset periaatteet

Luonnoksen 1. momentin viimeiseksi virkkeeksi SEY ehdottaa:

" Apinoiden ja muiden kädellisten käyttö koe-eläiminä on kiellettyä."

Luonnoksen 2. momentissa puhutaan kivusta, tuskasta, kärsimyksestä tai pysyvistä haitasta. SEY kiinnittää taas huomiota luonnonvaraisiin eläimiin ja ehdottaa, että luetteloihin lisätään myös sana "pelko".

Luonnoksen 3. momentissa edellytetään, että eläinkoe, joka aiheuttaa koe-eläimelle voimakasta kipua ym. saadaan tehdä vain erityisistä syistä. SEY pitää tätä määräystä erinomaisena. Sitä tulisi kuitenkin vielä vahvistaa niin, että koe-eläinlautakunta voi lupaehtoihin sisällyttää vaatimuksen siitä, että laitoksen eläinlääkintähuollosta vastaavan eläinlääkärin tulisi olla paikalla silloin kun tällaisia kokeita suoritetaan. SEY ehdottaa, että tämän momentin toiseksi virkkeeksi lisätään:

"Tällaisten eläinkokeiden lupaehtoihin koe-eläinlautakunta voi lisätä vaatimus siitä, että laitoksen eläinlääkintähuollosta vastaava eläinlääkäri on paikalla eläinkoetta suoritettaessa."

22 § Ilmoitusvelvollisuus eläinkokeen päättyessä

SEY pitää erinomaisena tässä pykälässä ehdotettua määräystä siitä, että eläinkokeen tekijän on eläinkokeen päätyttyä raportoitava Etelä-Suomen lääninhallitukselle tiedot eläinkoeluvassa ennakoimattomalla tavalla eläinten hyvinvointiin vaikuttaneista kokeen aikaisista tapahtumista. Tällainen menettely on menestyksellisesti otettu käyttöön esimerkiksi KTL:n koe-eläintoimikunnassa. Olennaista tietysti on, että näistä raporteista muodostettaisiin jatkuvasti karttuva rekisteri, jota voitaisiin hyödyntää uusien koelupien myöntämisen yhteydessä.

24 § Eläinkoelautakunnan asettaminen ja kokoonpano

SEY:n mielestä valtakunnallisen eläinkoelautakunnan asettaminen on yhtenäisen käytännön luomiseksi välttämätöntä. Olennaista on myös se, että tällainen lautakunta poistaa epäilyt siitä, että koe-eläinlupia myönnettäisiin jonkun pienen toveripiirin keskuudessa toinen toisilleen.

SEY katsoo, että koe-eläinlautakunta joutuu erityisen vaativan yhteiskunnallisen tehtävän eteen. Suoriutuminen tästä tehtävästä edellyttää useiden erilaisten asiakokonaisuuksien hallintaa. Lautakunnan puheenjohtajalta ja jäseniltä edellytettävät pätevyysvaatimukset ovat varsin perusteltuja. Lakiehdotuksen mukaan jäsenistä neljänneksen tulee edustaa tieteellisen tutkimuksen asiantuntemusta, toisen neljänneksen koe-eläinten hoitoa ja eläimille suoritettavia toimenpiteitä koskevaa asiantuntemusta, kolmannen neljänneksen eläinlääketieteellistä asiantuntemusta ja viimeisen neljänneksen asiantuntemusta käytännön eläinsuojelutyössä tai eettisissä kysymyksissä.

Erityisen tärkeää on se, että lautakuntaan on nyt tulossa uusina asiantuntijatahoina eläinlääketiede, eläinsuojelu ja etiikka. Useissa koe-eläintoimikunnissa nämä tahot ovat jo vuosia olleet mukana. Kokemukset ovat olleet positiivisia. SEY:n pitää asiantuntijatahojen valintaa onnistuneena. SEY ehdottaa kuitenkin harkittavaksi käytännön eläinsuojelutyön ja eettisten kysymysten asiantuntijoiden erottamista omiksi ryhmikseen. Samalla voitaisiin lautakuntaa vahvistaa niin, että tieteellisen tutkimustyön asiantuntijoiden lukumäärää lisättäisiin neljästä kahdeksaan.

Lautakunnan toimiminen jaostoina on hyvä ajatus. Tällä tavalla on mahdollista vähentää

lautakunnan jäsenten työtaakkaa, joka tässäkin vaihtoehdossa tulee muodostumaan varsin raskaaksi. Ratkaisevaa tulee olemaan päätoimisten esittelijöiden työpanos lupa-anomusten valmistelussa.

SEY pitää onnistuneena ratkaisuna sitä, että lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan on oltava oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita.

25 § Asioiden valmistelu ja käsittely lautakunnassa

SEY kiinnittää huomiota luonnoksen 5. momenttiin, jossa maa- ja metsätalousministeriö valtuutetaan antamaan tarkemmat määräykset lautakunnan sisäisestä työnjaosta, asioiden käsittelemisestä sekä toiminnan muusta järjestämisestä. Lautakunnan työn arvioiminen ilman MMM:n asetusta ja lautakunnan sisäistä työnjakoa, asioiden käsittelemistä ja toiminnan muuta järjestelemistä, on erittäin vaikeaa.

SEY pitää tärkeänä, että ennen näiden ohjeiden ja asetuksen hyväksymistä niistä käydään riittävä keskustelu asiantuntijatahojen kesken.

28 § Henkilöstö ja lautakunnan tukipalvelut

SEY kiinnittää huomiota siihen, että päätoimiset esittelijät tulevat ratkaisemaan sen, onnistuuko keskitetty lupajärjestelmä vai ei. Työtaakka neljälle esittelijälle tulee olemaan valtava. Tämän vuoksi SEY ehdottaa, että esittelijöiden määrää lisättäisiin neljästä kuuteen.

34 § Eläinkoerekisteri

Luonnoksen 1. momentin 7) kohdassa määrätään eläinkokeen tekijä laatimaan raportin ennakoimattomalla tavalla eläinten hyvinvointiin vaikuttaneista kokeen aikaisista tapahtumista. SEY pitää tällaisen rekisterin keräämistä koe-eläintoiminnan ja eläinten hyvinvoinnin kannalta ensiarvoisen tärkeänä ja kannatettavana. Tämän vuoksi SEY ehdottaa, että luonnoksen 4. momentissa ehdotettu aika rekisteritietojen säilyttämisestä kohdan 7) osalta pidennettäisiin viidestä vuodesta kymmeneen vuoteen.

Helsinki 20.5.2005